

LA CONSERVACIÓ DE LA NATURA A CATALUNYA: L'EXEMPLE DEL MONTSENY

per Montserrat Ponsà

L'interès pel que fa referència a l'educació ambiental és ben palès; en el camp de l'ensenyament, cada vegada són més els professors que fan "treball de camp" amb els seus alumnes quan tracten de qüestions relacionades amb la natura.

Darrerament s'ha dut a terme, en el nostre país, un seguit d'experiències dins de l'educació ambiental que són força interessants i que cal donar a conèixer: els itineraris de la natura en són un exemple.

Un itinerari no és més que una eina per a desenvolupar l'instint d'observació, aprofitant els mitjans a l'abast en cada lloc concret. El gran nombre de mestres que es decideixen a visitar itineraris amb monitor és en part degut a una por de l'ensenyant a trobar-se davant un medi desconegut, no saber el nom d'aquest animal o d'aquella planta. El nostre país manca d'uns mitjans d'informació i divulgació de les dades científiques i existeix, sobretot per a l'ensenyant, un abisme difícil de superar entre les dades científiques publicades i els llibres de text. Això no obstant, és important el coneixement del medi ambient natural que envolta l'escola. La recollida de material i la seva posterior classificació pot contribuir, també, a la confecció d'un petit museu.

La informació donada a continuació és fruit d'una reunió de treball sobre itineraris de la natura realitzada a can Lleonart, del Parc Natural del Montseny, el dia 14 de febrer d'enguany. El treball fet no és encara suficient però sí una mostra del que es pot posar a l'abast dels coneixements de qual-sevol professional de l'ensenyament de les ciències naturals i cal que serveixi per a estimular iniciatives concretes.

(ariadna)

INFORMACIÓ DELS ITINERARIS DE LA NATURA

Model de qüestionari

1. Títol i localització de l'itinerari
2. Adreça, telèfon i horari d'on informen
3. Funciona? (Tot l'any. Tot el curs. A temporades. Des de quan. Si és un projecte, quan es preveu que entri en funcionament)
4. Dies i hores de visita
5. Hi ha guia publicada? (Per a mestres. Per a alumnes. Nivells. Idioma. Preu)
6. Acompanyen els visitants? (Sí. No. Està ben senyalitzat. Es fan sessions per a mestres. Etc.)
7. Entitat promotora
8. Persona o persones responsables
9. Estadístiques de visitants (Si n'hi ha)
10. Característiques de l'itinerari (Feu-ne un breu resum orientatiu)

Els itineraris de la natura

1. FONT DEL RECTOR - LES FATJONES (SANT JUST DESVERN)
2. Roser Coll. c/Creu, 105. Tel. 371 14 41. Sant Just Desvern
3. Tot l'any
4. Tots els dies de la setmana, menys dijous i festius
5. Per a mestres (75 ptes.) i alumnes (35 ptes.). En català. Addenda sobre geologia
6. Dos dissabtes al mes es fa una visita per als mestres interessats
7. Secció Excursionista de l'Ateneu Santjustenc
8. Jordi Farràs. Marcel·lí Camats. Roser Coll. Joan Campreçió. Daniel Cardona
9. Curs 1979-1980: 1.200 nois i noies

10. L'itinerari té 13 parades: 1. El lledoner. 2. El mirador. 3. El camp de les ginesteres. 4. Panoràmica general. 5. Els marges del camí. 6. L'alzinar. 7. Torrent de la Font del Rector. 8. La petita pineda. 9. El punt més alt de l'itinerari. 10. Torrent de les Fatjones. 11. Les mines d'aigua. 12. El safreig. 13. Fi de l'itinerari

1. RESERVA ECOLÒGICA EDUCATIVA DE QUERALT (BERGUEDA)

2. ICONA (Sr. Ruiz). c/ Robert Bassas, 22. Tel. 330 93 97. Barcelona-28 (de 9 a 13) o Ajuntament de Berga. Tel. 821 01 00 (de 10 a 13)
3. Tot l'any
4. Lliures
5. Guia única (75 ptes.) Català i castellà
6. No. Està ben senyalitzat
7. ICONA. INICIE. Dirección General del Medio Ambiente
8. -
9. -
10. Aquesta reserva es troba en el límit entre l'Alt i el Baix Berguedà, i per això és possible de trobar-hi exemples concrets representatius dels ecosistemes i del paisatge (geomorfologia, roques i fòssils, tipus de vegetació i fauna, etc.) de l'Alt Berguedà i de contemplar-hi, d'altra banda, vastes panoràmiques del Baix Berguedà i de la ciutat de Berga, capital de la comarca

1. BOSC I MASIA DE CAN DEU (SABADELL)

2. Obra Cultural de la Caixa d'Estalvis de Sabadell, c/ d'En Font, 1 Tel. 725 95 22 (de 9 a 13,30)
3. Durant el curs escolar
4. Itinerari: Dimarts, dimecres, dijous i divendres de 9,30 a 11,30 i d'11,30 a 13,30. La masia, a més a més, tots els diumenges d'11 a 13.

5. Per a mestres i per a alumnes de 2a. etapa. En català. Gratuïta
6. La visita és aconduïda per un monitor. L'últim dissabte de mes, visita per a mestres, prèvia concertació

7. Caixa d'Estalvis de Sabadell

8. Joan Ripoll (director de l'Obra Social de la Caixa). Ton Domènech i Jordi Boixaderas (monitors)

9. 1979: Itineraris: 4.065 escolars - Masia, els diumenges: 909 visitants

10. Visita als camps, alzinar i pineda dels volts de la masia. Visita a l'exposició d'eines. Proposta d'estudi dels cultius del blat i de la vinya

1. ALZINAR DE LA PENA (L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ)

2. Centre Excursionista Francolí. Pça. de l'Església, s/n. L'Espluga de Francolí
3. Tot l'any
4. De lliure utilització
5. Guia única (útil des dels 10 anys). En català, 125 ptes.
6. Està ben senyalitzat. Prèvia concertació, es pot acompanyar els caps de setmana
7. Centre Excursionista Francolí
8. Membres del mateix centre
9. -
10. Bosc de l'alzinar. El pas de l'home (aprofitament dels recursos naturals, història i llegenda). Botànica i fauna de la zona. Herbari (fitxes). Hi ha un audiovisual sobre l'itinerari que pot servir d'introducció. El recorregut dura unes 3 hores (comptant amb nois a partir dels 12 anys)

1. CAN LLEONART (SANTA FE DEL MONTSENY)

2. Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona. Tel. 321 80 00 (de 9 a 14)
3. Durant el curs escolar
4. Dimarts, dimecres, dijous i divendres de 9 a 14
5. Per al professor (75 ptes.); per a l'alumne (35 ptes.). Editada per l'ICE de l'Autònoma. En català
6. Si es demana, acompanyen. A partir de març d'enguany, sessions per a mestres el 11. i 31.

dissabte de mes

7. Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona
8. Martí Boada
9. 6.000 alumnes l'any
10. Estudi dels valors naturals i ètics del Montseny. Introducció d'un sistema simple d'interpretació del paisatge. Estudi de la Vall de Santa Fe. Estudi dels ecosistemes més importants: el rocam, la landa, la fageda, la verneda, l'estanyol

1. VOLTANTS DE CASTELLAR (QUATRE ITINERARIS)

2. Francesc Deu. (Tel. 714 54 50 (F) i 714 58 70 (P). Ramon Vila, Tel. 714 57 77 (P)
3. Qualsevol dels quatre itineraris pot funcionar tot l'any
4. No hi ha res establert
5. Itineraris A, B i C, guia per a mestres i per a alumnes. Itinerari D, un sol text

Els dos primers estan pensats per a alumnes de cinquè en endavant. Els dos darrers per a segona etapa i algun curs de BUP. Totes en català. Gratuïtes

6. En principi no. Si algú està interessat, procurem acompanyar-lo
7. Secció excursionista de l'Ateneu Castellarenc, c/Colom, s/n. Castellar del Vallès
8. Francesc Deu. Ramon Vila
9. Aproximadament, 1.500 estudiants dels col·legis locals (a qui van adreçats els itineraris)
10. Itinerari A: *Entorns de Castellar* (matinal)

Consisteix en un recorregut d'uns 5 km. Els principals temes tractats són:

- Qüestions de contaminació d'aigua
 - Conreus de regadiu i secà
 - Petita mostra d'un delta
 - Estats comparatius del sòl, problemàtica dels boscos, camps abandonats, urbanitzacions i pedreres
 - Visita a una masia amb comentaris sobre les abelles
 - Acció erosiva del riu Ripoll
- Itinerari B: *La Mola* (tot el dia)
- El recorregut, el podem xifrar en uns 13-15 km., ja que se sol fer una aproximació en autocar. El més remarcable és el següent:
- Informació sobre el Parc Natural de Sant Llorenç de Munt-Serra de l'Obac
 - Comentaris sobre el relleu i la vegetació
 - Des del cim de la Mola, comentaris i dades de geografia, topografia, climatologia, etc. Visites al Monestir amb petita informació històrico-artística
 - Llegendes de diferents contrades
 - Notes i dades en les visites del Morral del Drac, Santa Agnès, Turó de les Nou Cabres, etc.
 - Informació del pi de les quatre

besses

Itinerari C: *Geologia* (matinal)
Distància aproximada, entre 9-10 km. La seva temàtica consisteix en:

- Observacions i comentaris sobre el relleu que es veu, de plegaments, falles, cabussaments, etc., amb anàlisi qualitativa dels diferents materials trobats
- Les pedreres i la seva problemàtica
- Hipòtesi sobre els conglomerats de can Borrell
- Comentaris sobre l'aquífer de la Font de la Riera
- Petita informació de les aigües de Fonts Calentes

Itinerari D: *Història* (matinal)

- Distància del recorregut, de 5 a 6 km. El guió d'aquest itinerari consisteix en un resum històric dels orígens de la nostra vila
- Petita informació sobre la industrialització de Castellar
 - Comentaris sobre les construccions romàniques i gòtiques que en el transcurs de l'excursió es van trobant
 - El Pont Vell i una cronologia històrica finalitzen el guió

1. BOSC DE SANTIGA (BARBERÀ DEL VALLÈS)

3. Actualment fora de servei
5. Per a mestres. Per a alumnes (2 nivells). En català i castellà
7. Universitat Autònoma de Barcelona (Bellaterra)
10. Itinerari pel petit bosc de Santiga, situat prop del riu de Ripoll. Hom es fixa en aquest riu, en el bosc de ribera (oms) i en el bosc d'alzines. Es completa amb altres aspectes de la vegetació i la fauna, amb una vista panoràmica sobre la vall del riu i amb la visita al castell de Barberà

1. ESTANY DE LA RICARDA (DELTA DEL LLOBREGAT)

2. El Prat de Llobregat, c/Jaume Casanovas, 14. Tel. 379 17 27 (hores de botiga)
3. Encara no
4. -
5. Guia publicada per a alumnes d'EGB. En català, 50 ptes.
6. -
7. Grup de defensa del medi ambient del Prat de Llobregat
8. Salvador Balcells
9. -
10. Tot l'itinerari discorre per zones de maresmes litorals

1. LA BROLLA (BADALONA)

2. Institut Municipal d'Educació. Badalona. Av. Congrés Eucarístic, s/n. Tel. 380 12 03 ext. 140
3. Tot el curs. Des de febrer del 1981
4. Dimarts, dimecres i dijous de 9 a 13
5. Per a segona etapa. Model

integrat mestre-alumne. En català, 100 ptes.

6. És optatiu l'acompanyament d'un monitor
7. Institut Municipal d'Educació i Escola de Natura de Badalona
8. Josep Giralt, Margarida Nadal, Jordi Pujol
9. Encara no n'hi ha
10. Estudi previ d'un paisatge característic de Badalona a nivell físic i antropomòrfic. Es fan diferents propostes de treball -segons possibilitats de la zona- per tal que es puguin adequar al màxim les possibilitats d'activitat amb el programa escolar. Es fan diferents propostes d'itineraris per la zona

1. AULA DE NATURA MAS DEL TRONC (IGUALADA)

2. Ajuntament d'Igualada. Tel. 803 19 50
3. Durant tot el curs escolar (excepte mal temps)
4. Sols és obert als cursos de 8è., d'EGB dels col·legis d'Igualada
5. Per a alumnes. En català. Gratuïta
6. Sí
7. Ajuntament d'Igualada. Unió Excursionista de Catalunya (d'Igualada)
8. Josep Castellort, Jordi Orgués
9. 350-400 alumnes per trimestre de curs esolar
10. Comparació bosc obaga i solell. Coneixença plantes més corrents: Esbós d'agrupació de plantes. Lectura de l'empremta de l'home en el bosc. Geografia de la Conca d'Òdena

1. LA COMELLA (ANDORRA)

2. Assessoria pedagògica. Edifici de la Seguretat Social. Tel. 22 652 Andorra la Vella (Principat d'Andorra)
3. A temporades (tardor i primavera). Començarà la primavera del 81
4. Cal posar-se d'acord amb l'assessoria pedagògica
5. Per a alumnes de 2a. etapa. En català. 25 ptes.
6. Es faran sessions per a mestres
7. M.I. Consell General de les Valls d'Andorra
8. 2 assessors pedagògics
9. Es preveu uns 2 o 3.000 alumnes
10. Situat a la Vall d'Andorra-Escaldes, a l'obac. Creat per a conscienciar els nens de la problemàtica d'Andorra pel que fa a la seva actuació sobre la natura

1. ITINERARIS PEDAGÒGICS A LA REGIÓ VOLCÀNICA (LA GARROTXA)

2. Mentre no funcioni l'Escola de la Natura, la guia pot ésser suficient, car compta amb nombrosos plànols i gràfics
3. -
4. -
5. Guia publicada amb el títol:

Els volcans olotins i el seu paisatge

6. Encara no està organitzat. El Centre Excursionista d'Olot senyalitza un itinerari compendi. Es fan gestions per a crear una escola de la natura semblant a la del Montseny
7. No n'hi ha cap per ara
8. Els autors de la guia: Miquel Riera i Josep Mallerac
9. No n'hi ha de fidedignes, però s'estima proper als 20.000 l'any pel sector de les grederes del volcà Croscat
10. Hi ha itineraris força diversos, amb un enfocament que pretén ésser globalitzador, encara que se subratllen les característiques geològiques i botàniques: Afloraments d'interès geològic (cingleres basàltiques). Passejades pels paratges de la font Moixina i fageda d'En Jordà. Visita i recorregut dels cons volcànics més notables. Punts de vista panoràmics, d'interès geogràfic i anàlisi de l'ocupació humana del territori. Etc.

1. ITINERARIS DEL CORREDOR (MARESME-VALLÈS ORIENTAL)

2. Servei de Parcs de la Diputació. Urgell, 187. Tel. 321 80 00 o Grup del Corredor (Joan Manuel Riera). Maquinista, 38 20n. Tel. 319 29 81
3. Funciona l'itinerari núm. 1: C. Miloca-Font del Ferro a càrrec del Grup Corredor, amb monitor
4. Provisionalment, dijous i dissabtes al matí
5. En tràmit de publicació les definitives
6. Mentre duri el període provisional, sí. Després, només per a mestres. Estarà ben senyalitzat
7. Servei de Parcs Naturals Diputació Barcelona
8. Joan Manuel Riera, Gemma Conesa, Glòria Arribas
9. -
10. La zona dels itineraris és inclosa dins el país de l'alzinar amb marfull, amb alguns elements centroeuropeus (a obagues i fondalades); clima mediterrani un xic humit; trets geològics típics de la Serralada Litoral al nord-est de Barcelona (granític; erosió típica formant el sauló). Les parades fan remarcar els principals ambient: l'anzinar, la brolla amb pi pinyer (típica de la comarca), el bosc de ribera, la bardissa, els diferents conreus. Tracten també de les activitats de l'home al bosc: la tala d'arbres, l'estassada, fer carbonet, etc.

1. ITINERARI DE LA FONT FREDA (en projecte)

7. Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona
8. Jordi Miralles, Joan Real, Vicenç Bros
10. Es troba situat al terme de

Mura, a la Mata-Coll d'Estenalles (km. 14,8 de la Ctra. de Terrassa), dins el Parc Natural de Sant Llorenç de Munt i Serra de l'Obac. Consta d'un excel·lent mirador sobre la plana vallesana,

el Bages i el Pirineu. Un avenc, fenomen típic de la muntanya, que és un bon exemple de carstificació sobre conglomerats. Restes d'una carbonera, la més pròspera activitat humana que

s'hi va desenvolupar. El bosc és un exemplar alzinar muntanyenc amb molts elements centroeuropeus. A la Font Freda es pot estudiar la vida aquàtica i la variada cobertura arbòria que

l'envolta, així com una mostra de vegetació rupícola. És un itinerari molt variat amb un recorregut curt i que permet un treball de camp intens i interessant.

DE LES FONTS DE MONTJUÏC A L'STUDIO 54 (el mussol)

Passin, senyors, passin! Veuran que meravellosa és la tècnica! Astoreu-vos, gaudiu; públic, relacioneu-vos, que potser (qui sap) algú us fotografiarà i assolireu relacionar-vos més àmpliament (el quart poder, en diuen alguns). En tot cas, entreu, que la casa és gran, el públic selecte i la tècnica, ja sabeu, meravellosa.

—Sigui la llum! i 100.000 vats de llums de colors varis, mòbils, pampalluguejants, intermitents, i 50.000 vats de motors elèctrics que fan pujar i baixar estranys artefactes il·luminadíssims s'encendran donant una llum estranya, difusa, dispersa, mòbil, sense trencar el caire de penombra.

—Segue el sol i 3.500 vats per a donar sortida als 250 discos d'una música rítmica, màntrica i gairebé cardíaca ompliran el lloc.

—Obriu les portes! passin, senyors, passin. Entrin a veure la darrera meravella de la tècnica. Tot està científicament previst perquè s'ho passin bé!

Admireu els llums mòbils i vius, que fan quedar petites i antiquades les fonts de Montjuïc. Perquè ací els llums segueixen la música gràcies a la inspiració d'un artista que es passa la nit fent-los ballar. El podeu veure treballar a l'aparatosa cabina de control, just damunt la pista. Busqueu entre els vostres veïns alguna cara coneguda, podeu trobar-hi un famós i ballar al seu costat (i potser sortir a la foto).

—Com diu el senyor? Que no sap ballar? No importa gens, això ja està arreglat gràcies a la música disco. Fins i tot els sords la poden ballar.

Només cal saber comptar fins a dos, i seguir el ritme dels llums. 1-2-1-2-1-2-1-2-1-2. I sinó, sempre podeu passejar per l'interior del local i mirar. Podeu ballar a la planta inferior (mai no hi haurà problemes d'espai, car la pista és immensa), podeu pujar al primer pis, on trobareu una típica discoteca amb seients còmodes i amples, o podeu pujar al tercer pis, al parc infantil per a adults, com li diuen els dissenyadors, i us podeu perdre dins dels reservats cilíndrics que dominen la pista. Tot està previst.

—Com diu la senyora? Que no té res per posar-se? No es preocupi, senyora, disfressi's. Tregui de l'armari aquella minifaldilla de fa

deu anys, posi's unes mitges a quadres, pinti's la cara de la manera més estranya possible i ja està. No cal esperar el Carnestoltes; de cap manera. Disfressi's com més bonica millor i senti la mirada dels mirons del carrer que la prendran per una famosa. I no es preocupi que segur que hi trobarà gent molt més disfressada que vostè.

Passin, senyors, passin, i comparin amb les antigues discoteques, aquelles de fa deu anys, on es portava una mossa i només es demanava un sofà còmode, música suau i llum molt apagada. Eren altres temps. La reproducció musical estava encara als seus començaments i els costums eren molt més rígids que ara, i les discoteques (se'ls deia *boîtes*) eren un oasi de tolerància. No eren llocs de reunió com les sales de ball, tan criticades pels ambients intel·lectuals perquè només hi anaven les raspes. Però res no és i tot canvia, i així a poc a poc la música es va anar accelerant, potser perquè els costums s'obrien. Els ambients intel·lectuals

van descobrir les sales de ball, això sí, en una altra hora i dia, i creu, perquè cal mantenir les distàncies. Les discoteques van començar a modernitzar l'equip de so i a jugar amb els llums, però això sí, conservant la pista petita, reminiscència del temps en què, a les discoteques, ballar va deixar de ser el motiu d'acudir-hi i es van convertir en una etapa dins del complicat ritual amorós.

I vet aquí que de cop s'obren les portes d'una discoteca que reuneix d'una banda la pista gran, les anades col·lectives i l'anar mirant a qui veus, amb els sofàs còmodes, els racons perduts i descontrolats i la tolerància, amb una sofisticació tecnològica que fa que es pugui simplement estar mirant el sostre i seguir les evolucions de tots els ginys que porten les bombetes. Perquè el disc-jockey ha perdut la importància davant del "luminaire", o com es vulgui anomenar el senyor que es passa la nit davant d'una taula de control —que sembla treta d'una pel·lícula de ciència-ficció— pitjant mil botons i fent que la llum balli al mateix temps que la gent.

—Passin, senyors, passin; homes i dones, grans i petits (mentre tinguin divuit anys). Està tot previst perquè s'ho passi bé tothom. Els moderns, per a fer-se veure; les *starlettes*, per a promocionar-se; els famosos, per a fer-se fotografiar; els periodistes, per a trobar els famosos fàcilment; els productors, per a trobar *starlettes* que es deixin promocionar, i la gent normal, per a veure tota aquesta gent i fer, aparentment, el mateix que ells. Què fa falta? Un lloc gran, variat, modern, amb molts racons i que tots els famosos, moderns, *starlettes* i periodistes es posin d'acord per anar-hi. És a dir, una bona campanya publicitària.

El Mussol té un deute d'agraïment amb el dissenyador dels llums, Dante, que ens va acompanyar per tot el local des de dalt de tot fins a la pista, tot passant per la sala de control, de la mateixa manera que el seu homònim més famós va ser guiat a través de l'infern.